

הקריאה למשה¹

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵל מוֹעֵד לְאָמֵר" (ויקרא א א).²

"וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיְכַסְּהוּ הָעָנָן שְׁשֵׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן" (שמות כד טז).³

ויקרא רבה פרשה א סימן ט

"ויקרא אל משה" - ולאדם לא קרא! והלא כבר נאמר: "ויקרא ה' אלהים אל האדם" (בראשית ג ט)! אלא, אין גנאי למלך לדבר עם אריסו.⁴ "וידבר ה' אליו" - ועם נח לא דיבר! והלא כבר נאמר: "וידבר אלהים אל נח" (בראשית ח טו)! אלא, אין גנאי למלך לדבר עם נוקרו.⁵

"ויקרא אל משה" - ולאברהם לא קרא? "ויקרא מלאך ה' אל אברהם" (בראשית כב טו)! אלא אין גנאי למלך לדבר עם פונדקי שלו.⁶ "ויקרא אל משה" - ולא כאברהם. באברהם כתוב: "ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים" - המלאך קורא והדבור מדבר. ברם הכא, אמר ר' אבין: אמר הקב"ה: אני הוא הקורא ואני המדבר, שנאמר: "אני אני דברתי אף קראתי, הביאותיו והצליח דרכו" (ישעיה מח טו).⁷

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויקרא סימן ה

"ויקרא אל משה" - זה שאומר הכתוב: "אז דברת בחזון לחסידיך ותאמר שויתי עזר על גבור הרימותי בחור מעם" (תהלים פט כ) - אעפ"י שדיבר הקב"ה עם אדם הראשון, וצוהו על עץ הדעת, הוא לעצמו היה בעולם. וכן נח אעפ"י שדיבר עמו הוא היה תמים בדורותיו, וכן אברהם וכן יצחק וכן יעקב יחידים היו בעולם. אבל משה, כמה צדיקים היו בעולם: שבעים זקנים, בצלאל ואורי ואהרן ובניו והנשיאים, ולא קרא מכולם אלא משה, הוי אומר: "הרימותי בחור מעם" - זה משה, דכתיב: "לולי משה בחירו" (תהלים קו כג).⁸

¹ כבר טעמנו ודרשנו בקריאה זו למשה בדברינו [דעה קניית מה חסרת - דעה חסרת מה קניית](#), בפרשה זו לפני מספר שנים. ר"אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (מסכת חגיגה דף ג עמוד א).

² קריאה זו הפותחת את הספר השלישי שבחומשי תורה, ואשר נתנה לו את שמו המוכר יותר "ויקרא" על פני "תורת כהנים", בולטת על רקע סיום ספר שמות (ספר הגאולה) במילים: "ולא ילל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" (שמות מ לה). וכפי שמבאר רשב"ם על הפסוק: "לפי שכתוב למעלה בסוף הספר ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד וגו', לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד". ראה אבן עזרא, רמב"ן וחזקוני, כולם באותה דרך ולא נביא הפעם פרשנים.

³ "ויקרא אל משה" השני (הראשון נכון יותר) שבמקרא קשור בעלייתו של משה להר סיני, לאחר מעמד הר סיני, למשך ארבעים יום ללמוד את התורה ולקבלה. ההשוואה בין שתי קריאות אלה מתבקשת ויוצרת את ההשוואה שעוד נראה בין מעמד הר סיני בו נתנה התורה באופן חד-פעמי (במעמד כביר אחד או במשך ארבעים יום ולילה) ובין משכן העדות שמשם יצא הדיבור המתמשך: "וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שֶׁם וַדְבַרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַפְּרֶטֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרָבִים אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כה כב). ואם לא נדקדק בצירוף המדויק של המלים "ויקרא את משה", נמצא עוד שתי קריאות נוספות למשה: בסנה (שמות ב י), ובהכנה למעמד הר סיני (שמות יט ז ט). מפרשתנו ואילך משה הוא הקורא לאחרים: לבני ישראל (דברים ה א, כט א), וליהושע בעת העברת התפקיד אליו (דברים לא ז).

⁴ היינו, מה החידוש בקריאה של ה' למשה, גם לאדם הראשון הוא קרא. ולהלן גם השאלה מנח ומאברהם.

⁵ נראה שהתשובה שהמדרש נותן לשאלה היא שהקריאה לאדם הראשון הייתה כביכול מדלית ברירה. הוא היחיד בעולם, הוא האריס שבעל השדה, העולם, הקב"ה, הפקיד על הארץ "לעבדה ולשומרה". אז איך לא ידבר המלך עם אריסו?

⁶ ר"מ מרגליות מבאר שנוקרו הוא רב החובל שלו (מקור המילה הוא מיוונית). לפיכך, גם כאן אין זה גנאי ופחיתות כבוד למלך שידבר עם מ', שבדומה לאדם הראשון, הופקד בידו הגה העולם. ראה הערות וביאורים בעמוד כג בויקרא רבה מרגליות וכן הערת ליברמן בעמוד תתס"ט שם שמשווה את כל העניין למשל הטבח והשר של בלעם כנגד משה. משל שהבאנו בדברינו [משל הטבח והשר](#) בפרשת בלק.

⁷ אברהם כבר אינו "יחיד בעולמו" כאדם הראשון וכנח, וההסברים לעיל של אריס ורב חובל לא יעזרו והנה קרא הקב"ה גם לאברהם, אז מה מיוחד בקריאה למשה? התשובה היא שאברהם גם הוא יחיד, יחיד באמונה, הוא שעשה אכסניה לשכינה (ביטוי שמקובל אצל הפרשנים ואין מקורו כנראה בחז"ל). ראה בראשית רבה מז ו שהוא מבקש את רשות המלאכים להיפרד תחילה מהשכינה. ראה גם בראשית רבה נד ו שהוא "מכריח" את המתארחים אצלו לברך לקב"ה (ראה דברינו [אשל אברהם](#) בפרשת וירא). אכסניה זו לשכינה מזכירה כמובן את אוהל מועד שאליו נקרא כעת משה. אז מה בסוף היתרון והייחוד של משה?

⁸ אצל אברהם המלאך הוא הקורא ואצל משה הקב"ה. ואנו נוסף שהקריאה אצל אברהם הייתה בכלל במעשה העקידה ולא בהכנסת אורחים, אלא אם נאמר ששם הונח היסוד לבית עולמים, הר המוריה. ומכאן אפשר להפליג לקשר בין מעשה העקידה ועבודת הקרבנות ולא נפליג.

⁹ כאן הסיבה היא פשוטה יותר, אין כבר "יחידים בעולם", אין אריס ואין רב חובל וגם לא אכסנאי. משה הוא אחד מיני רבים בעם ישראל. הגם שניתן להתווכח עם שיטה זו ולומר שגם אברהם נבחר מתוך רבים, כפי שאנו אומרים בכל יום: "אתה הוא האלהים אשר בחרת באברם .. ושמת שמו אברהם" (נחמיה ט ז). ראה מדרש רבה צו סימן ח. וראה עוד המדרשים על האמירה למשה בסנה: "אל תקרב הלום" - "ויאמר הנני - הנני לכהונה ולמלכות. אמר לו הקב"ה: במקום עמודו של עולם אתה עומד? אברהם אמר: הנני ואתה אומר הנני?" (שמות רבה סוף פרשה ב), מדרשים בהם הארכנו לדון בדברינו אל תקרב הלום בפרשת תצוה. וכאן נראה שמשה מקבל את הגדולה המגיעה לו ומיישר קו עם אברהם והאבות.

מדרש אגדה (בובר) בראשית פרק כז

ויבא אל אביו ויאמר אבי. לשון צניעות, קרא לו תחילה ואחר כך דבר עמו, כדרך שהשכינה קראה לאברהם, שנאמר: ויקרא מלאך ה' (בראשית כב טו) ואחר כך: ויאמר בי נשבעתי. וכן השכינה עשתה במשה, שנאמר: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו (ויקרא א א) קרא ואחר כך דיבר.¹⁰

מסכת יומא דף ד עמוד ב

"ויקרא אל משה וידבר" - למה הקדים קריאה לדיבור? לימדה תורה דרך ארץ, שלא יאמר אדם דבר לחברו אלא אם כן קורחו. מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורחו. "לאמר" אמר רבי מוסיא בר בריה דרבי מוסיא משמיה דרבי מוסיא רבה: מניין לאומר דבר לחברו שהוא בבל יאמר, עד שיאמר לו לך אמור - שנאמר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (ויקרא א א).¹¹

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויקרא סימן ד

"ויקרא אל משה". זה שאומר הכתוב: "גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד" (משלי כט כג) - כל מי שבורח מן השררה השררה רודפת אחריו. שאול ברח מן השררה בשעה שבא למלוך. שנאמר: ושאלו עוד בה' הבא עוד הלום איש ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים (שמואל א י כב) ... אמר להם: אין אני ראוי למלכות ... זה ברח מן השררה ורדפה אחריו ... ואבימלך בן ירובעל רדף אחר השררה וברחה ממנו ... ומשה ברח מן השררה בשעה שאמר לו הקב"ה: "לכה ואשלחך אל פרעה וגוי' (שמות ג י), ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שם ד יג). ... כיון שהלך ואמר: כה אמר ה' אלהי ישראל וגוי' ... התחיל משה אומר אני כבר עשיתי שליחותי הלך וישב לו. אמר לו הקב"ה: ישבת לך? בוא דבר אל פרעה מלך מצרים ... על כל דבור ודבור לך אל פרעה, השכם בבוקר, ללמדך שהיה בורח מן השררה. לסוף הוציאם וקרע להם את היס, והביאם אל המדבר, והוריד להם את המן, והעלה להם את הבאר, והגיו להם את השליו, ועשה את המשכן, ואמר: מכאן ואילך מה יש לי לעשות? עמד וישב לו. אמר לו הקב"ה: חייך, יש לך מלאכה גדולה מכל מה שעשית, ללמד לבני טומאה וטהרה ולהזהירן היאך יהו מקריבין לפני ... אבימלך רדף אחר השררה וברחה ממנו, לקיים מה שנאמר: גאות אדם תשפילנו (משלי כט כג). ושפל רוח יתמוך כבוד (שם) - זה משה, שנאמר: ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו (תהלים ח ו).¹²

ויקרא רבה פרשה א סימן ג

עשרה שמות נקראו לו למשה: ירד, חבר, יקותיאל, אביגדור, אבי סוכו, אבי זנוח, רבי יהודה ברבי אלעאי אמר: אף טוביה שמו הה"ד (שמות ב) ותרם אותו כי טוב הוא - כי טוביה הוא. רבי ישמעאל בר אמי אמר: אף שמעיה שמו ... בן נתנאל וגוי' בן שנתנה לו תורה מיד ליד, הסופר שהיה סופרן של ישראל, הלוי שהיה משבטו של לוי ... רבי תנחומא בשם ר"י בן קרחא אמר: אף לוי היה שמו על עיקר משפחתו (שמות ד) הלא אהרן אחיך הלוי. ומשה - הרי עשרה. אמר לו הקב"ה למשה: חייך, מכל שמות שנקראו לך, איני קורא לך אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה: "ותקרא שמו משה" (שמות ב י) - "ויקרא אל משה".¹³

שבת שלום

מחלקי המים

¹⁰ כאן הדגש הוא על מנהג דרך ארץ, על האופן בו יש לקרוא ולדבר, ומנקודת מבט זו, אין חשיבות להבדלים הדקים שבין אברהם ומשה, אדרבא, כאשר מושם הדגש על דרך ארץ וצניעות הדיבור, השווה והדומה גדולים מהשונה והמפריד בפרט זה או אחר.

¹¹ וברש"י הפותח את הפרשה, לא רק דרך ארץ וצניעות, אלא חיבה ורעות: "ויקרא אל משה - לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה".

¹² ובמקבילה בויקרא רבה א ה בפרשתנו: "בשעה שנגלה הקב"ה למשה מתוך הסנה, היה מסתיר פניו ממנו שנאמר: ויסתר משה פניו. א"ל הקב"ה: ועתה לכה ואשלחך אל פרעה" ... שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם. בים, עמד לו מן הצד. אמר לו הקב"ה: ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו - לומר, שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו. בסיני עמד לו מן הצד. אמר לו: עלה אל ה' אתה ואהרן - לומר, שאם אין אתה עולה אין אחר עולה. באהל מועד עמד לו מן הצד. א"ל הקב"ה: עד מתי אתה משפיל עצמך אין השעה מצפה אלא לך! תדע לך שהוא כן, שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה: ויקרא אל משה". וכבר הרחבנו כאמור בנושא זה בדברינו [דעה קניית מה חסרת - דעה חסרת מה קניית](#) בהאנו מדרשים חריפים בהרבה על אנשים שרודפים אחרי השררה בלי שהתבקשו לכך, בלי שנקראו לשם, כגון זה בויקרא רבה א טו: "כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. תדע לך שכן, צא ולמד ממושה, אבי החכמה, אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ... ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני לפני עד שקרא לו, שנאמר: ויקרא אל משה".

¹³ ואולי גם זו דרך ארץ ואמירה חשובה לתחילת החומש השלישי העתיר בדינים ומצוות, לזכור מי הוא שנתן למשה את שמו ולהזכיר את הכבוד שחלק הקב"ה לבתיה בת פרעה! ראה דברינו [בתיה בת פרעה](#) בפרשת שמות.